

Környei Attila fájdalmasan korán ment el 10 esztendeje, az idén lenne 70 éves. Elsősorban őt, az embert szeretném megidézni. Az emlékezésre talán feljogosít, hogy együtt dolgoztunk a TIT történeti szakosztályában és a Történelmi Társulat soproni csoportjában. Ő ebben az ismeretterjesztő munkában valósította meg tanári énjét. Így munkatársam, a kutatásban mentorom, és talán mondhatom, hogy a barátom is volt.

Attila már a Berzsenyi Gimnáziumban kitűnt történeti érdeklődésével. Nagy hatással volt rá a tudós tanár, Pröhle Jenő, és Csatkai Endre, akinek irányításával OKTV-t nyert, és útja egyenesen vezetett az egyetemre. Amikor elvégezte, nem tért vissza tanítani egykori iskolájába, hanem Csatkai Endre hívására a Soproni Múzeum történészeként kezdett dolgozni. Az 1960-as évek végén a brennbergi bányászat múltja felé fordult. Felkereste az idős bányászokat, megörökítette visszaemlékezéseiket, köztük az 1905. évi nagy sztrájk történetét. Összegyűjtötte a sajátos kolónia életformájára vonatkozó tárgyi, szóbeli és írásos emlékeket. A ma újra élő „bányászbúcsú” hagyományának a felelevenítése is az ő nevéhez kötődik. 1968-ban nyílt meg Brennbergben az az állandó kiállítás, amely az ország legrégebbi szénbányájának anyagát mutatta be. Majd a következő évben sikerült pénzt szereznie, és két lakás megvásárlásával kialakította a Bányászati Emlékmúzeumot. Munkájának egyik értékes eleme volt a társadalom alsó rétegének, a munkásság életének, szervezeteinek a kutatása.

A másik az országos hírű főúr, Nagycenk birtokosa, Széchenyi István munkásságának kutatása. A „forradalmár Kossuth” és a „reformer Széchenyi” sémájában gondolkodó Kádár-korszakban óriási jelentőséggel bírt a „legnagyobb magyar” alakjának a reflektorfénybe állítása. Ez az 1973-ban, Nagycenken megnyílt Széchenyi István Emlékmúzeum révén sikerült. Mindkettő Környei Attila elévülhetetlen érdeme. A múzeum mozgalmat hirdetett a szocialista brigádok között, és országszerte száznál többre rúgott (a szovjet úrhajósok helyett) a magyar történelem kiemelkedő alakját névadónak választók köre. Ez volt az a trójai faló, amellyel bizonyos mértékig változtatni lehetett a kor történelemszemléletén. A mozgalom egyre nőtt, csatlakoztak hozzá az iskolákban alakuló Széchenyi-körök, amelyeket Péchy Mária fogott össze. Ekkor, 1976-ban kezdődtek a soproni Széchenyi gimnáziumban is a Széchenyi-vetélkedők, amelyeknek a hagyománya ma is él.

Környei Attila a brigádtagoknak és érdeklődőknek népfőiskolát szervezett. Az évente megrendezett egyhetes kurzus idővel rangos rendezvénné nőtte ki magát. Az ország minden részéből érkeztek hallgatók, és Sopronból is sokan utaztak ki az előadásokra. A Széchenyi-kutatásom alapján került sor arra, hogy

¹ A Dr. Környei Attila 1940–2000. című időszakos kiállítás megnyitóján, 2010 március 12-én, a nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeumban elhangzott beszéd szövege.

szervezőként néhányszor engem is felkért előadónak. Hasonló módon „szervezett be” Attila a munkásmozgalom kutatásába is, amelyre a Győr-Sopron Megyei Pártbizottság jelentős összeget biztosított. Nem is az anyagiak, hanem a kutatási engedély lehetősége vonzott. Így kerültem be egyedüli történelemtanárként a levéltárosok és történészek közé. Itt álljunk meg egy pillanatra! Mi biztosított bizonyos szabadságot a párton kívüli Környei Attilának? A tudása, amelyre szüksége volt a pártállami rendszernek. És bizonyos mértékig így lehettünk független értelmiségiek mi is, úgy, hogy a tudományt és az igazságot szolgáltuk, nem kerestük a konfrontációt a hatalommal, de nem is hunyázkodtunk meg előtte. Amikor megalakult a Magyar Történelmi Társulat soproni csoportja, Környei Attila lett az elnök, én voltam a titkár. A legnevesebb történészek (Glatz Ferenc, Hegyi Klára, L. Nagy Zsuzsa, Szakály Ferenc, Szűcs Jenő) támogatták előadásaikkal közösségünket. Szűcs Jenő a magyar nemzeti tudat kialakulását kutatva szembefordult a kor „ideológiai vonalát” képviselő Molnár Erikkal, és Aczél György tilalmi listájára került. Mindezt nem tudtam, amikor meghívtam Sopronba. A gesztus által keltett viharfelhőkről csak akkor értesültem, amikor összefutottam Attilával, és mondta, hogy hívták a pártbizottságra, oda siet. Sikerült elérnie, hogy a dolognak nem lett következménye, és az előadást megtarthattuk. A soproni csoport sikerének koronája az volt, amikor a társulat városunkban tartotta vándorgyűlését, és mi lehettünk a jeles rendezvény házigazdái.

1990-ben Környei Attila lett a Soproni Múzeum igazgatója. Nevéhez kötődik – sok egyéb mellett – a legújabb kori történelmi kiállítás megrendezése. Párhuzamosan a Nagycenki Múzeum igazgatását is ő végezte. Ebben a korszakában készült jelentős munkája, egy téma szerinti válogatás Széchenyi különböző műveiben előforduló fontos gondolataiból. Aki idézetet keres, munkáját nagymértékben segíti az 1991-ben (majd 1998-ban ismét) megjelent könyv.

Ha egyetlen jellegzetes képet kellene rajzolnom róla, az egy mozgásban lévő Attila lenne, aki jellegzetes ballonkabátjában, tarisznyájával siet valahonnan valahova. Ha találkoztunk az úton, mindig mondott valami fontosat kutatásairól, a családjáról, néha a testi bajokról is. Amúgy ezekkel mindig bevonult lelke belső szobájába, mert egyedül akart megküzdeni velük.

Váratlanul távozott közülünk. Számos díjjal elismert életművet hagyott maga után, de élete torzó maradt. Vette a kabátját, tarisznyáját, és elsietett Nagycenk annyi tragédiát megélt platánjai alatt az örökkévalóságba. „...Lelkünk, mint fehér kendő leng utána.”